

IS-SAFSAFA

Edwin Lanfranco

Il-Gżejjer Maltin ma tantx huma magħrufin ghall-kwantità ta' siġar. Il-biċċa l-kbira mill-ftit siġar li naraw lanqas biss huma indiġeni. Mandanakollu fil-passat, qabel il-miġja tal-bniedem f'Malta, kien hawn bil-bosta iżjed siġar. Mal-miġja tal-bniedem bdiet il-qerda tas-siġar. Boskijiet inħasdu sabiex tinholoq art agrikola, siġar inqatgħu sabiex jinkiseb injam għall-bini, siġar inqerdu sabiex jipprovdu s-sħana, dawl u nar għat-tisjir. Minkejja dan kien għad hawn boskijiet relativament kbar sa xi elf sena ilu kif jixhud xi kitbiet ta' studjuži Għarab.

Tul l-okkupazzjoni tal-bniedem jidher ukoll li kien hawn tnaqqis progressiv fir-riservi ta' l-ilma. Parti minn dan it-naqqis saret minħabba bdil naturali u bil-mod fil-klima, iżda l-aktar minħabba x-xogħol tal-bniedem: iżjed użu ta' l-ilma, iżjed telf. Minħabba dawn l-af-farrijiet, ħafna mis-siġar għebu minn pajjiżna.

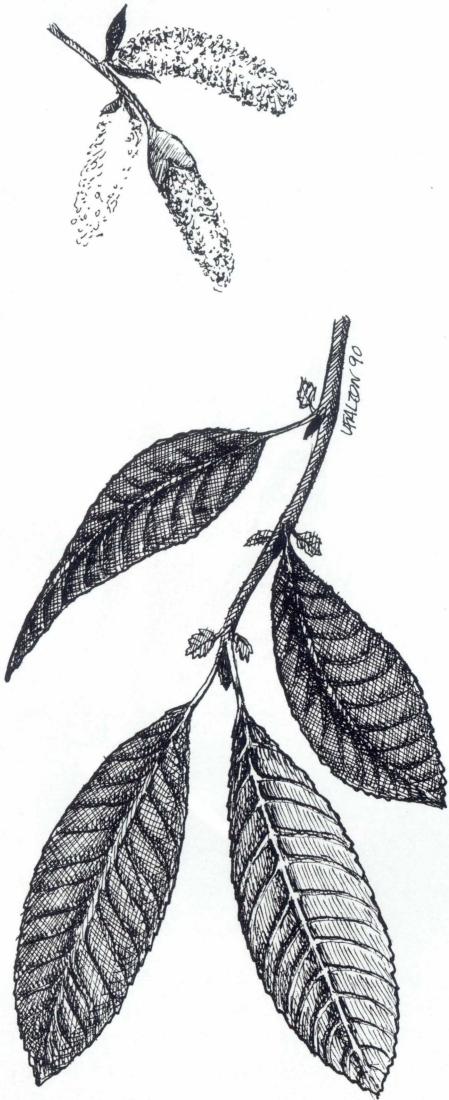
Fost is-siġar indiġeni li jidher li kienu komuni fil-qedem kien hemm dawk li jikbru matul widien minn fejn igħaddi l-ilma: siġar bħal-Luq, l-Ulmu u ż-żewġ speci ta' Safsafa (jew Żafżafa). Dawn is-siġar kollha saru rari ħafna, speċjalment is-Safsafa l-Kbira (jew Safsafa l-Bajda), magħrufa bl-Ingliz bħala *White Willow*. Minn din is-siġra fadal biss waħda, fi Ğnien il-Kbir f'art privata. Is-siġar tas-Safsafa jistgħu

jkunu siġar irġiel jew siġar nisa. Is-siġra li baqa' hija siġra raġel, li aktarx għandha wkoll żmien mhux ħażin, u fil-fatt qiegħda tmut. Huwa magħruf ukoll li kien hemm ħafna attentati biex din is-siġra tinqed bin-nar, bil-qtugħi, iżda dejjem irexxielha tarmi l-friegħi minn taħt. Saru ħafna attentati minn għaqdiet volontarji sabiex friegħi maqtugħha minn din is-siġra u mqabbda bl-egħruq, jiġu mħawwla f'inħawi adattati. Xi wħud minn dawn għadhom ħajjin wara xi sentejn iżda jenhtieg li jsiru sforzi sabiex is-Safsafa l-Bajda titkattar b'mod sistematiku.

Is-Safsafa l-oħra hija s-Safsafa ż-Żgħira. Minn din għad fadal numru ta' siġar fl-Imtaħleb, u fi Ğnien il-Kbir. Popolazzjoni li kienet teżisti sa ftit snin ilu fil-Ġnejna nqerdet. Is-Siġar kollha magħrufa huma kollha rġiel u għaldaqstant is-Safsafa ż-Żgħira mhix f'pożizzjoni li tkattar biż-żerriegħa. Is-Safsafa kienet dejjem ippersegwitata għaliex tikber biss fejn hemm is-saqwi u l-bdiewa jibżgħu li tixorbilhom l-ilma.

Il-fjuri mingħajr petali tas-Safsafa l-Kbira li jiffurmaw eghnien qed twal. Dawk irġiel, bħal dik li tinstab Malta, għandhom anteri sofor.

Il-fjuri mingħajr petali rgiel tas-Safsafa ż-Żgħira (fuq).

Il-weraq tas-Safsafa ż-Żgħira minn taħt għandhom il-vini imqabbżin ħafna (istfel).

Is-Safsafa l-Kbira għandha zokk nofsani oħxon ħafna li minnu joħorġu kwantità ta' friegħi irqaq u twal. Il-weraq huma pjuttost dojq — xi 15-il mm — u twal minn 10 sa 12-il cm. Minn taħt għandhom pil fin abjad. Il-fjuri jiffurmaw eghħnieqed twal minn xi 8 sa 12-il cm, dojq bejn 8 u 10 mm u folti f'għamlia ta' xi ħanex muswaf. Dan it-tip ta' għanqu hu magħruf b-Ingliz bhala *catkin*. Dawn il-fjur huma mingħajr petali u l-fjur raġel għandu anteri sofor pjuttost čari.

Is-Safsafa ż-Żgħira hija siġra pjuttost baxxa li rari togħla iż-żejjed minn xi 4 metri, biz-zokk principali dejjaq u li tarmi ħafna friegħi twal u mifruxin mill-baxx. Il-weraq huma wesgħin minn xi 5 sa 7 cm u twal minn xi 10 sa 15-il cm bil-vini minn taħt imqabbżin ħafna. Il-fjuri jixbhu lil tas-Safsafa l-Bajda, iżda l-egħnieqed huma iż-żejjed wesgħin, minn 15 sa 20 cm u qosra minn 7 sa 9 cm. L-anteri huma ta' kulur isfar karg jew orango u meta jkun għadhom qed jifθu jagħtu xi ftit fl-aħmar.

Is-Siġar tas-Safsafa hawn Malta inqerdu sforz l-injoranza. Illum-il ġurnata nafu aktar fuq dawn is-siġar u għalhekk m'għadix hemm skuži. Għaldaqstant jinhieġ li dawn is-siġar jiġu mħarsa. Barra minn hekk għandhom isiru sforzi sabiex dawn is-siġar jitkattru u jerġgħu jiġu ntrodotti fl-imkejjen fejn kienu jeżistu qabel. Is-siġar indiġeni huma l-aktar parti importanti mill-wirt nazzjonali Malti li sal-lum għadhom ma humiex imħarsa.